

5. **Александрова Ю.** Берлускони держитя за власть [Текст] / Ю. Александрова // Независимая газета. – 2006. – 21 апреля. – С. 7.
6. **Пушкарская Е.** Романо Проди повторил вопрос о доверии [Текст] / Е. Пушкарская // Коммерсантъ-Украина. – 2008. – 23 января. – С. 6.
7. **Пушкарская Е.** Романо Проди отстранили от кризиса [Текст] / Е. Пушкарская // Коммерсантъ-Украина. – 2008. – 28 января. – С. 6.
8. **Гнетий В.** Берлускони обеспечен третий срок [Текст] / В. Гнетий // Независимая газета. – 2008. – 16 апреля. – С. 10.
9. Берлускони озабочен масштабами кризиса [Электронный ресурс] / Независимая газета. – Режим доступа : <http://news.ng.ru/2009/02/13/1234533727.html>
10. **Григорьев Е.** Демонстрации по всей Европе [Текст] / Е. Григорьев // Независимая газета. – 2009. – 7 декабря. – С. 8.
11. Италия: Берлускони на коне [Электронный ресурс] / Независимая газета. – Режим доступа: http://www.ng.ru/world/2010-04-01/7_italy.html
12. **Левин И.** Выбор Италии [Текст] / И. Левин // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 7. – С. 118–128.
13. В Италии арестованы 67 предполагаемых членов калабрийской мафии [Электронный ресурс] / Интерфакс. – Режим доступа: <http://www.interfax.ru/society/news.asp?id=146161>
14. **Осинов О.** Опыт преодоления радикализма в Италии [Текст] / О. Осинов // Компас. – 2002. – № 2–3. – С. 55–64.
15. Италия. Вендетта по-анархистски [Электронный ресурс] / Euronews. – Режим доступа: <http://ru.euronews.net/2010/12/24/rome-on-high-alert-after-parcel-bombs/>
16. Berlusconi survives no-confidence vote [Electronic resource] / Reuters. – Access mode: <http://www.reuters.com/article/idUSRMEENE69X20101214>

Надійшла до редколегії 04.01.11

УДК 321.01:342.2

І. Г. Алексєнко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ ФОРМАХ ПРАВЛІННЯ

Розглядаються умови та принципи значення судової гілки влади в межах сучасних форм правління. Увагу приділено проблемам існування політичної суб'єктності судової гілки влади в межах різних національних контекстів. Обґрунтовується, що самостійність судової гілки влади є характерною для демократичних політичних режимів.

Ключові слова: форма правління, демократія, судова гілка влади, правовий прецедент, взаємодія політичних інститутів.

Рассматриваются условия и принципы значения судебной ветви власти в пределах современных форм правления. Внимание уделено проблемам существования политической субъектности судебной ветви власти в рамках различных национальных контекстов. Обосновывается, что самостоятельность судебной ветви власти является характерной для демократических политических режимов.

Ключевые слова: форма правления, демократия, судебная ветвь власти, правовой прецедент, взаимодействие политических институтов.

The conditions and principles of the value of the judicial branch within modern forms of governance are discussed. Attention is paid to the existence of political subjectivity of the judiciary in various national contexts. Substantiated that the independence of the judicial branch is characteristic of democratic political regimes.

Keywords: government, democracy, the judicial branch of government, legal precedent, the interaction of political institution.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблематика форми правління в сучасних політологічних дослідженнях має досить проміжний статус між нормативно-регулятивною базою політичного процесу та власне інституційною основою політики. Дослідження проблем та перспектив ускладнення інституційної структури політики не можливе без висвітлення форми правління як парадигми взаємодії політичних інститутів. Дослідження впливу судової влади на взаємодію політичних інститутів розкриває перспективу взаємодії груп інтересів, які сконцентровані в межах правової системи держави. В сталих демократіях Верховний суд, або Конституційний суд виконують надзвичайно важливу роль збалансування взаємного впливу законодавчої та виконавчої гілок влади. Функціонування судової гілки влади як політичного інституту є ознакою високої демократичної політичної культури та наявності високого рівня правової свідомості в політичних елітах та громадянськості. Вивчення специфіки та проблем інституціалізації судової влади як політичного чинника в сучасній Україні покликане забезпечити прогнозування розвитку політико-правового підґрунтя політичної системи та означити перспективи європейської інтеграції України. *Метою* статті є визначення ролі, місця судової влади в межах сучасних форм правління з урахуванням зарубіжного досвіду та реалій сучасної України.

Серед останніх публікацій, на які спирається автор, переважають праці вітчизняних політологів та соціологів. Зокрема, І.Р. Рекецька [7] у своєму дисертаційному дослідженні показала, що у сучасних правових демократичних державах головний внесок судової влади у функціонування політичної системи полягає у тому, що у політичному процесі вона повинна стати гарантом захисту прав і свобод людини. Також вчена обґрунтувала, що принцип поділу влади не є жорстким та абсолютним. Крім того, дослідницею

було виявлено, що в Україні та в інших державах колишнього Радянського Союзу, ще є сильною традиція поєднання виконавчої, законодавчої та судової влади в одне ціле. Нарешті, в контексті нашого дослідження заслуговує на увагу твердження, що з метою розв'язання завдань, які виникають унаслідок переходу суспільства до нової суспільно-політичної системи, перед судовою владою постають проблеми, які вимагають нових засобів і способів судового контролю. Соціологом Ю. С. Сідою [8] вперше проведено дослідження особливостей функціонування судової влади в незалежній Україні в соціологічному аспекті і обґрунтовано значення судової соціології як самостійної проблемної галузі соціології права. Вченою також сформульовано положення про роль судової влади як правового та соціального інститутів, охарактеризовано її інституційні ознаки. На підставі вивчення подальшого розвитку взаємодії таких чинників, як «правова культура», «правова соціалізація», «правове виховання» показано соціальну роль судової влади у визначенні рівня правосвідомості громадян і правосуддя. Політологом Л.В. Вінокуровою [1] досліджено політологічну експлікацію місця та ролі судової влади у процесі діалектичної взаємодії громадянського суспільства та держави у сучасній Україні. Дослідницею розглянуті основні поняття, принципи та структурні елементи громадянського суспільства у політологічному вимірі. Заслуговує на увагу також уточнення функцій громадянського суспільства у правовій державі. Важливе значення для вітчизняної політичної науки має визначення місця та роль структур громадянського суспільства у правотворчості та правозастосуванні. Цілком доречним слід вважати й визначення судочинства як правового механізму контролю громадянського суспільства за владою. Проте, попри зазначені істотні здобутки, судова влада не розглядалася в контексті функціонування та розвитку форми правління як парадигми взаємодії політичних інститутів.

Основний зміст статті. Видатний німецький фахівець Р. Дарендорф [11] відзначав, що поділ влади не є реальним фактом, тому що в суспільстві вони переплітаються та змішуються, у кожній державі вони мають своєрідний неповторний зв'язок. Разом з тим, історія політичної думки має приклади глибокої розробки проблеми судової гілки влади, її значення для політичного управління суспільством. Раціоналізація влади стала імперативом формування політичної науки Просвітництва, яка в період Нового часу піднесла проблему судової влади до теоретичного рівня.

Судова влада, згідно Ш.-Л. Монтеске [6], «карає злочини та вирішує зіткнення приватних осіб», тоді як законодавча і виконавча регулюють спільні справи держави. У зв'язку з цим свобода і безпека громадян залежать насамперед від чіткого функціонування судової влади. Монтеск'є пропонує передати судову владу особам з народу, які б склкалися у міру необхідності для здійснення судових повноважень. Останні не повинні бути пов'язані із професією, багатством, знатністю. Завдання суддів у тому, аби рішення і вирок «завжди були лише точним застосуванням закону»

[6, с.123]. Саме з огляду на специфіку даного роду діяльності, Ш.-Л. Монтеск'є стверджує, що судова влада у певному змісті не є владою. Тому в його проєкті вона не стримується жодною іншою владою. На відміну від неї законодавча і виконавча влади, також маючи правовий характер, все-таки можуть зловживати своїм становищем, припускати сваволлю, яка призводить до ліквідації свободи і безпеки громадян. Щоб уникнути подібних небажаних наслідків, вони повинні бути не лише розділені, але й наділені правом припиняти і скасовувати рішення одна одної.

Відповідно до класичних уявлень, судова гілка влади має виключний статус. Проте втілення цього принципу на практиці тривало довгий час і отримало стабільні форми лише в міжнародних нормах ООН. Основні принципи незалежності суддівських органів, прийняті в 1985 р. V Конгресом ООН із попередження злочинності та поведіння із правопорушниками встановлюють зразковий перелік засобів забезпечення незалежності суддів. Відзначається, що кожна держава зобов'язується надавати необхідні засоби, які дозволяють суддям належним чином виконувати свої обов'язки. Усвідомлення місця та ролі судової вертикалі на чолі з конституційними органами судочинства в сучасний період є однією з виразних правових засад форм правління в сучасному світі. Сутність та значення даної гілки влади, виражена у конституційних актах виступає важливою передумовою стабільності політичних систем, яка значно обмежує сваволлю та радикалізм окремих інститутів, органів та політичних сил.

Всі конституції світу містять розділи про судову владу. Визнання цієї галузі влади самостійним предметом конституційного регулювання передбачається тим, що судова влада є складовою частиною державної влади. До того ж ця влада – влада, а не ординарна діяльність судових органів – безпосередньо впливає на права і свободи людини, що вимагає конституційного встановлення її меж і принципів [9, с. 29]. Конституції зазвичай закріплюють гарантії прав громадян у їх відносинах із судовою владою, організацію судової системи і статус суддів. Сенс винесення цих питань на рівень конституційного регулювання полягає в необхідності виключити можливість судової сваволі стосовно громадян, закріпити гарантії правосуддя, створити ієрархічну структуру, здатну забезпечити можливість оскарження судових рішень і приговорів, а також – гарантувати незалежність і високий статус діячів юстиції.

Політичний статус судової влади в сучасних формах правління детермінується її роллю в межах різних політичних режимів. В умовах сталих демократій судова вертикаль має стабільний статус арбітра політичних сил. Для трансформаційних політичних режимів велике значення має статус судової влади в умовах тоталітаризму та авторитаризму. У тоталітарному суспільстві населення не має довіри до судової влади. По-перше тому, що карний процес позбавлений дійсної змагальності, а суди не мають справжньої незалежності. По-друге, у зв'язку з обмеженістю цивільної правосу-

б'єктності в сфері майнових відносин і можливості заперечити протиправні дії влади. Суди сприймаються винятково як знаряддя репресій, які не поважають право людини на захист, презумпцію невинності та інші демократичні принципи судового процесу.

Правова демократична держава дотримується зовсім інших уявлень про роль судових установ. Ринкове господарство, засноване на приватній власності і свободі підприємництва, безмірно розширює сферу дії судів. Найважливіше завдання державної влади – охороняти права і свободи людини вимагає демократизації карного процесу і практичного впровадження в життя права громадян на судові оскарження дій посадових осіб. Судова влада набуває справді універсального характеру, оскільки стає учасником здійснення всіх функцій держави, вона в той же час знаходить незалежність стосовно інших гілок влади. Правова держава спрямована на обмеження виконавчої влади, від якої виходить головна загроза правам і свободам. Ця загроза врівноважується законодавчою владою, яка приймає демократичні закони, а також судами, які, застосовуючи право, власне кажучи контролюють виконавчу владу [4]. Незалежна судова влада, таким чином, стає серцевиною правової держави і конституціоналізму, головною гарантією свободи народу.

Ліберальна демократія, яка на сучасному етапі передбачає наявність республіки або конституційної монархії як основних державно-організаційних форм, спирається на незалежні суди як на інститут захисту прав і свобод людини.

Приклади пострадянського простору свідчать, що формування нової республіканської форми правління починається саме з поступовання центральної державно-владної ролі судової влади. Зокрема, одним з найважливіших конституційних принципів організації судової влади в Російській Федерації є незалежність суддів. Ст. 120 Конституції РФ вказує, що «судді незалежні і підпорядковані лише Конституції Російської Федерації і федеральному закону» [3]. Одноразовою головною умовою самостійності і ефективності судової влади, її здатності захищати права і свободи людей. Підпорядкування суддів Конституції РФ вказує на те, що судді в першу чергу зобов'язані забезпечувати застосування конституційних норм, оскільки Конституція РФ є акт вищої юридичної чинності і до того ж має пряму дію. Вони повинні також підкорятися федеральним законам, які, однак не слід розуміти як право на ігнорування законів суб'єктів РФ. Поєднуючи незалежність суддів з їх підпорядкуванням Конституції РФ і законам, Конституція РФ [3] не містить протиріччя, оскільки незалежність правосуддя потрібна саме для того, щоб неухильно забезпечувати реалізацію конституційних і законодавчих норм. Судова влада має прямий стосунок до дотримання гарантованих кожному прав на життя, свободу і особисту недоторканність, недоторканність житла, таємниці листування, телефонних, поштових і інших повідомлень. Винятковість судової влади полягає в тому, що жоден інший орган державної влади або управління не вправі брати на себе функції і повноваження, які станов-

лять компетенцію судів. Держава довіряє саме суду право легітимно використати повноваження державної влади на застосування в процесуальному порядку державного примусу [10, с. 234]. Суд є єдиним органом влади, уповноваженим у встановленому законом порядку визнати особу винним у здійсненні злочину, застосувати примусові кошти охорони правопорядку, призначити карне покарання.

В умовах сучасної України становлення судової влади як сукупності самостійних інститутів характеризується набуттям політичної суб'єктності. За роки незалежності здобутком вітчизняної політико-правової практики стало закріплення механізмів розподілу влади в умовах республіки (незалежно від її конфігурації). Державна влада в Україні здійснюється на основах її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Судова влада в Україні реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України і судами загальної юрисдикції. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі. Основним регулятором судової влади в Україні є Конституція України [5] і Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI. Відсутність окремої судової гілки влади в радянський період вносить різкий дисбаланс у традицію взаємин між виконавчою та законодавчою владами. Декларація верховенства права у вітчизняному законодавстві отримала в особі статусу судів конкретний інституційний вираз. Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні, завданням якого є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України. Цей орган почав діяльність відповідно до нової Конституції 18 жовтня 1996 року. Обмеженням політичної суб'єктності конституційного суду є принцип призначення складу цього органу. Як відомо, цей процес відбувається на основі дій президента та парламенту. Разом з тим, для політичної суб'єктності судової влади є важливим питання правового прецеденту. Про це свідчать, наприклад, рішення щодо визнання недійсною конституційної реформи 2004–2005 рр. В Україні Верховна Рада призначає суддів Конституційного Суду України [5] таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів. Пропозиції з кандидатур на посади суддів Конституційного Суду України вносить Голова Верховної Ради України, а також не менш ніж 1/4 народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України; при цьому депутат має право поставити підпис під пропозицією про висунення тільки однієї кандидатури і ці підписи депутатів не відкликаються. Відповідний Комітет Верховної Ради України представляє Верховній Раді свої висновки по кожній кандидатурі на посаду судді Конституційного суду України, внесеної у встановленому порядку. Повноваження Конституційного суду у політичних питаннях виключає упередженість суддів та їх участь у політичних змаганнях. Ця установа за поданнями Президента або уряду дає висновки про відпо-

відність Конституції України, діючим міжнародних договорів України або тих договорів, які вносяться в парламент для ратифікації [2].

Висновки. Судова влада в межах демократичних і політичних систем, якими є системи Сполучених Штатів та країн Європейського Союзу, визначається виразною політичною суб'єктністю через прийняття важливих рішень. В умовах англосаксонської прецедентної системи права поведінка Верховного суду та його внесок в політичний процес є основою для подальших рішень у подібних ситуаціях. Активна та суб'єктна позиція судової влади в межах демократичної політичної системи є чинником обмеження радикальних дій та позицій виконавчої та законодавчої влади. В сучасній Україні судова влада згідно з Конституцією України є арбітром в політичних процесах. Насправді діє значення, яке обумовлюється балансом політичних сил, політичних партій та груп інтересів. Апеляція до Конституційного суду є засобом набуття переваг у політичному протистоянні. Рішення Конституційного суду, як третьої судової гілки влади, зазвичай, визначається специфікою політичної ситуації. Суб'єктність судової влади в поточний період є обмеженою, вона обгрунтовується важливістю питань, які розглядає Конституційний суд.

Положення судової гілки влади у формі правління як парадигмі взаємодії політичних інститутів, визначається можливостями судів зберігати структуру форми правління, захищати конституційні норми та забезпечувати подальше існування правової системи. Завдяки однозначності тлумачення правових норм, які мають політичний зміст, обмежується радикалізм політичного процесу. Разом з тим, самостійність та політичне значення судової гілки влади залежить від наявності сталого політичного режиму. Перспектива і подальший розвиток у напрямку, порушеному даною статтею є вивчення ролі та місця законодавчої влади в структурі форми правління як політичного явища сучасності.

Бібліографічні посилання

1. **Вінокурова Л. В.** Судова влада у взаємодії громадянського суспільства та держави [Текст]: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Л. В. Вінокурова; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2009. – 20 с.
2. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=422%2F96-%E2%F0>
3. Конституция Российской Федерации [Электронный ресурс] / – Режим доступа : <http://www.constitution.ru/>
4. Конституційне право України: Підручник [Текст] / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. – К. : Наукова Думка; Прецедент, 2006. – 356 с.
5. Конституція України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
6. **Монтескьє Ш.-Л.** Избранные произведения [Текст] / Ш.-Л. Монтескьє; пер. с фр. под ред. М. П. Баскина. – М. : Изд-во Политической Литературы, 1955. – 486 с.

7. **Рекецька І. Р.** Судова влада в контексті демократичної трансформації українського суспільства [Текст] : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02; Одес. нац. юрид. акад. / І. Р. Рекецька. – О., 2003. – 16 с.
8. **Сіда Ю. С.** Судова влада в умовах трансформації українського суспільства [Текст] : автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна / Ю. С. Сіда. – Х., 2005. – 19 с.
9. **Фетисов А. С.** Разделение властей [Текст] / А. С. Фетисов // Социально-политический журнал. – 1995. – № 6. – С. 25–32.
10. **Фрицький О. Ф.** Конституційне право України: Підручник [Текст] / О. Ф. Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 456 с.
11. **Dahredorf R.** Confusion of Powers: Politics and the Rule of Law [Text] / R. Dahredorf // Modern Law Review. – 1977. – Vol 40. – № 1. – P. 1–15.

Надійшла до редколегії 05.01.11

УДК 323.172: 17.022.1

Д. І. Гороховський

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Здійснюється дослідження поняття «імідж регіону». Визначається поняття іміджу регіону та фактори, що визначають його формування. Описуються основні напрямки дій владних органів щодо його формування.

Ключові слова: імідж регіону, формування іміджу, конкурентоспроможність.

Исследуется понятие «имидж региона». Определяется понятие имиджа региона и факторы, определяющие его формирование. Описываются основные направления действий властных органов относительно его формирования.

Ключевые слова: имидж региона, формирование имиджа, конкурентоспособность.

The paper is to study the concept image of the region. The concept image of the region and the factors that determine its formation. Describes the basic directions of activities of governmental bodies to its formation.

Keywords: image region of the image, and competitiveness.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю виявлення нових факторів сталого розвитку території та інструментів управління ними для підвищення конкурентоспроможності регіонів. В сучасних умовах питання іміджу регіону отримує дедалі бі-